

Жол кыймылынын коопсуздук боюнча билим берүү Жыйнагы

EASST билим берүү жыйнагына кош келиңиз! Бул жыйнак билим берүү максатында иштелип чыгып, формалдуу жана формалдуу эмес билим берүүнүн алкагында жол кыймылынын коопсуздугун окутууга жардам берүүгө арналган.

Окутуу процессин жөнөкөй жана оюн формасында уюштуруу менен педагогдор, ата эanelер кенже жана өспүрүм курактагы балдарга жолдо коопсуз болууга жардамдашышат.

Аталган жыйнак кенже жана өспүрүм курактагы балдардын курагына жараша жол кыймылынын коопсуздугун үйрөтүүдө зарыл болуучу ресурстарды (материалдар) камтыйт.

Билим берүү жыйнагындагы бардык тапшырмалардын башкы принциптери төмөнкүлөр болуп эсептелет:

- Жол кыймылын жана анын кооптуулугун **түшүнүү**.
- Жолдогу **үлгүлүү жүрүм-турум**.
- Өзүнүн жана айланадагылардын коопсуздугун камсыз кылуу үчүн **туура, коопсуз жүрүм-турумду тандоо**.

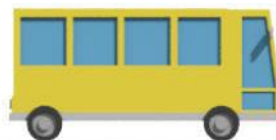
Эмне үчүн Жол Кыймылынын Коопсуздугун Үйрөнүү Зарыл?

Дүйнө боюнча күн сайын 18 жашка чейинки 500дөй адам каза табат. Өлүмдүн башкы себеби жол кырсыктары болуп саналат. Анын курмандыктары негизинен жаштар болуп, бул кесепеттен дүйнөнүн бир дагы аймагы сыртта калган эмес.

Кенже жана өспүрүм курактагы балдардын коопсуздуктуу тууралуу сөз кылганыбызда, жол кыймылынын коопсуздуктуу өзгөчө мааниге ээ. Жол коопсуздугунун көндүмдөрүн үйрөнүү эч качан кеч эмес. Дүйнө боюнча жыл сайын 1.2 миллион адам жолдо каза табат, ал эми ондогон миллиону жаракат алып, же майып болуп калышат.

Балдар өзгөчө аялуу, алардын кырсыкка кабылуу тобокелчилиги жогору, анткени:

- Кичинекей балдар жолдогу абалды жакшы көрө алышпайт, анан калса аларды айдоочулар да жакшы байкашпайт.

Дорожного Движения (продолж.)

- Чоңдорго караганда алар коркунучтуу кырдаалдарды жакшы айырмалай алышпайт, коопсуз жүрүм-турум жасоо үчүн туура чечим кабыл алууга көздөрү жете бербейт.
- Алар физиологиялык жактан кичинекей, ошондуктан жол-транспорт окуясы болгон учурда транспорт каражатынын соккусуна көп туш болушат.

Окутуучулар балдарды жашоодогу маанилүү нускаларга үйрөтүп, коопсуз жүрүм-турум көндүмдөрүнө тарбиялоо аркылуу балдарды коргой алышат. Кичинекей балдардын жол жана жол транспорт кооптуулугу тууралуу түшүнүктөрүн калыптандыруу, мындан тышкары жолдогу коопсуз жүрүм-турум – мына ушул жетилүүнүн эки аспектисин түшүндүрүү аркылуу жардам бере алышат.

Жол кыймылынын коопсуздугу – бул кенже жана өспүрүм курактагы балдарды тартуунун эң сонун предмети. Ал тургай эң кичинекей бала да бул тууралуу билиши керек, анткени ар бирибиз сыяктуу ал дагы жол кыймылынын катышуучусу, ал эми жол кыймылынын коопсуздугу бардыгыбызга тишелүү.

Билим берүү жыйнагына киришүү

Аталган жыйнак жолдогу коопсуз жүрүм-турум эрежелери, жол кыймылынын коопсуздугу менен тааныштырууга арналган кызыктыруучу жана интерактивдүү сабактарды камтыйт.

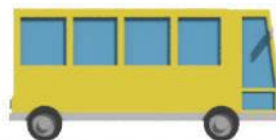
Жыйнак үч бөлүккө бөлүнгөн:

- 6 жашка чейин
- 6 – 11 жаш
- 12– 14 жаш

Ар бир бөлүктөгү темалар топтун курактык өзгөчөлүгүнө жараша берилип, алардын бардыгы биздин башкы принциптерибиз менен байланышкан.

Билим берүү жыйнагын кантип колдонуу керек

Жыйнактын ар бир бөлүгү баланын курагына ылайык окутуучулар жана топтун жетекчилерине сунуштарды, тааныштыруучу материалдарды камтыйт.

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү Жыйнагы(уландысы)

Бул өзөктүк эскертүүлөр, материалдардын өзү кенже жана өспүрүм курактагы балдарга жол кыймылынын коопсуздугу боюнча сабак өтүүгө керектүү бардык маалыматтарды камтып турат.

Ресурстук база төмөнкүлөрдү камтыйт: окутуучунун жетекчилиги менен өтүлгөн САБАК (пландаштырылган сабак же көнүгүү), мындан тышкары ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛДАР көбөйтүлүп, балдарга таратылышы керек.

Аталган сабактар жана таратылуучу материалдар жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү программасын калыптандырат жана сабактын программасына же сабактан кийин өтүлүүчү иш-чараларда камтылса болот. Биз таратылуучу материалдарды колдонуп, ар бир жума сайын бир нече жума бою сабак өтүүнү, мүмкүн болушунча жол кыймылынын коопсуздугу тууралуу девиздерди кайталоону сунуштайбыз.

Ошол эле учурда жол кыймылынын коопсуздугу боюнча так суроолорго көңүл буруу үчүн таратылуучу материалдар жана сабактар өз өзүнчө колдонулса да болот. Алардын ар бири жол коопсуздугу боюнча маселелер тууралуу кенен маалымат берүүгө багытталган өз алдынча көнүгүү болуп саналат.

Аталган материалдарды колдонууда төмөнкүлөрдү эске салыңыздар:

Башкы Девиздер

Ар бир бөлүктөгү окутуучунун жазгандары топтун курагына ылайык келүүчү **башкы девиздерди** белгилейт. Ар бир көнүгүү өзүнө башкы девиздерди жана максаттарды камтыйт. Ушул башкы девиздерге дайыма басым жасоого аракеттенгиле.

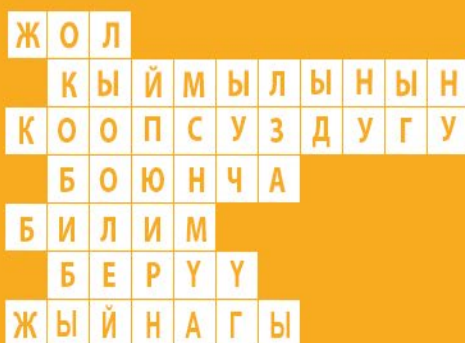
Жигердүү Үйрөнүү

Кенже жана өспүрүм курактагы балдар кызыгып, жигерденген учурда абдан мыкты өздөштүрүшөт. Сабактарды мүмкүн болушунча балдардын жигердүү катышуусунда **интерактивдүү** өткөрүүгө аракет жасагыла.

Реалдуу турмуштук тажрыйбадан

Жол, жол кыймылы жана жолдогу коопсуздук тууралуу окутууда кенже жана өспүрүм курактагы балдардын жеке тажрыйбага ээ болуусу өтө маанилүү. Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча сабактарыңызга дайыма **имараттан сырткары жерде практикалык сабактарды** өтүүгө аракет жасооңуз зарыл.

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү Жыйнагы (уландысы)

Терминологияны түшүнүү

Балдар жол кыймылынын коопсуздугу деген эмне экендигине чындап кызыгып, түшүнүүсү үчүн тиешелүү **сөз байлыгына** ээ болуш керек. Сиз колдонгон терминдер окуткан балдарыңызга тааныш жана түшүнүктүү боло тургандыгына ынангандай болуңуз. Муну кенже жаштагы балдар менен иштөөдө эске алуу абдан маанилүү. Ал эми башка курактагы балдардын тобу менен иштөөдө да эстен чыгарбоо зарыл.

Айырмачылык

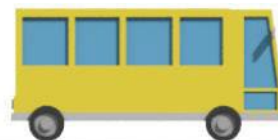
Бул жыйнак балдардын жолдо корголушун камсыздоо үчүн жол кыймылынын коопсуздугу, жолдогу коопсуз жүрүм-турум боюнча жалпы колдонулуучу девиздерди үйрөнүүгө арналып иштелип чыгылган. Балким, сиз окуткан топтогу балдардын өздөрүнүн **жеке тажрыйбалары** жана жол, жол кыймылы тууралуу **ар кандай түшүнүктөрү** болушу мүмкүн, андай болсо сабагыңызды да ошого карап ылайыкташтырууга туура келет. Мисалы, айрым балдардын үй бүлөсүндө машинасы жок, айрымдары жашаган жерде жөө жүрүүчүлөр үчүн тротуар жок болушу мүмкүн. Мындан тышкары, жашоо шарттары ар кандай болушу мүмкүн, шаардагы жашаган балдар менен айылда жашаган балдардын ортосунда бири биринен айырмаланган маселелер келип чыгат. Мына ушулардын бардыгын сабак өтүүдө эске алууга, тиги же бул маселени ар кандайча кароого туура келет.

Кылдаттык

Топтун жетекчилери адегенде эле топтогу балдардан жол-транспорт окуясына кабылган жакындары же туугандары бар экендигин сурап алган оң. Мындай учурда өзгөчө кылдаттык талап кылынат, мүмкүн ата-энелерге эскертип же ата-энеси жокто баланы караган адамга баланы сабакка алдын ала даярдоосун айтып коюу зарыл.

Ата-энелерди / Ата-энелердин ордуна баланы караган адамды тартуу

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча сиздин сабагыңызга кошумча иретинде бул процесске ата-энелер тартылып, катышуусу зарыл. Балдарга ата-энелердин чоң таасири тиет. Бул жыйнакта балдардын ата-энесине бериле турган кат бар, бул алардын балдар эмнени үйрөнүп жаткандыгы тууралуу кабардар болуусуна, аталган девиздерди бышыктоого түрткү берет.

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү Жыйнагы(уландысы)

Бул бөлүк үйрөтө турган башкы девиздер:

Жолдогу транспорттун кыймылы кооптуу жана адамдарга жаракат келтириши мүмкүн.

Жолдон эч качан чоңдорсуз өтпө, дайыма чоңдордун колун кармап ал.

Жолдон өтөөрдөн мурда Токто, Кара жана Ук.

Ачык түстө кийин – айдоочулар сени байкагандай болсун.

Дайыма коопсуздук курун тагын.

Автомобилге дайыма абайлап отур жана чык.

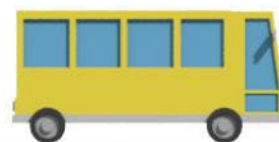
Бул бөлүмдө 6 жашка чейинки балдар үчүн жол кыймылынын коопсуздугу боюнча негизги девиздер берилген. Алардын максаты балдарга жолдун, транспорт каражатынын кооптуулугун түшүндүрүү, көйгөйлөр менен тааныштырып, аны иликтөөгө жардам берүү.

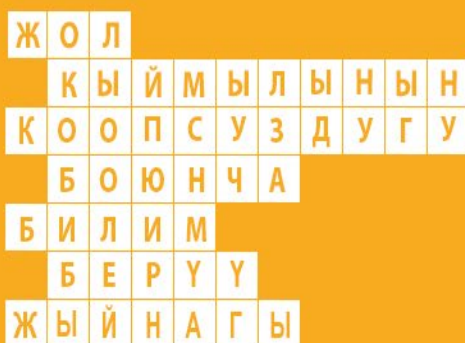
Жол, жол кыймылы жана жолдогу коопсуз жүрүм-турум тууралуу окутууда баланын жеке өзүнүн тажрыйбасына ээ болуусу абдан маанилүү. Бул бөлүмдөгү сабактардын бири балдардын көчөдөгү сейилдөөсүн уюштурууга арналган. Транспорттун кыймылына байкоо салуу үчүн балдарды жаныңызга алып жүргөн учурда туура уюштуруу жана кылдат байкоо жүргүзүү абдан маанилүү экендигин эсиңизден чыгарбаңыз.

Иштин башталышы

6 жашка чейинки балдарга арналган бөлүм эки сабак жана негизги суроолор камтылган таратылуучу материалдардан башталат.

САБАК: «Келгиле, Автомобилди карап чыгалы!» бул сабак жолдогу кыймыл эмне экендигин кичинекей балдар өз көздөрү менен көрүшү үчүн тышта өткөрүлөт. Сабак башталардын алдында жол кыймылынын коопсуздугу, жолдогу транспорт кандай коркунучтарды жарата тургандыгы боюнча балдар менен бирге талкуулоо, аларга түшүндүрүү зарыл.

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү Жыйнагы (уландысы)

САБАК: «Көлөмдүү Жол Картасын түзгүлө» бул балдардын билимине таянып, жолдогу транспорт кыймылынын кооптуулугу, жол машиналарга, тротуар жөө жүргөндөргө арналгандыгы тууралуу билүүгө көмөк берүүчү чыгармачылык сабак.

Аталган сабакта колдонулуучу материалдарды даярдап алуу үчүн алдын ала пландаштырууну талап кылат.

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Жолдогу Транспорттун Кыймылынан Алыс Ойно» бул боёмо сүрөттөр балдардын алдыдагы эки сабакта үйрөнгөндөрүн бекемдөө үчүн колдонулат.

Дайыма кол кармашып алгыла

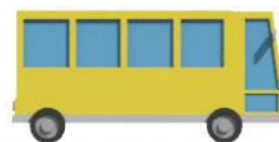
Кийинки эки көнүгүү жолдон өтүп бараткан учурда дайыма чоңдордун колунан кармап алууну адатка айлантууну калыптандырууга жардам берет. Бул жөнөкөй, бирок абдан маанилүү девиз. 8 жашка чейинки балдар жүрүп бара жаткан автомобиль канчалык аралыкта, же канчалык ылдамдыкта экендигин так аныктай алышпайт, ошондуктан алардын жолду чоңдор менен чогуу кесип өтүүнү үйрөнүүсү абдан зарыл.

САБАК: «Алакандардын изи Плакаты» бул ар бир баланы девизге кызыктыра турган чыгармачылык сабак, ошол эле учурда колдордон кантип кармашып алуунун маанисин эстерине сала турган ачык, көңүлдүү плакат болуп саналат.

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Дайыма кол кармашып алгыла» бул аталган девизди баланын аң сезиминде бекемдөөгө арналган сүрөт тартуу боюнча өз алдынча иш.

Токто, КАРА жана УК

Бул жаштагы балдардын өз алдынча жолду кесип өтүүгө болбой турганына карабастан, жолду туура, коопсуз кесип өтүү эрежелери менен тааныштыруу эртелик кылбайт. Кийинки бир нече көнүгүүлөр балдарды «Токто, Кара жана Ук» принциптери менен тааныштырат.

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү Жыйнагы(уландысы)

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Токто, Кара жана Ук» бул жолду жөнөкөй, түшүнүктүү

формада кесип өтүүнүн беш этабын көрсөтүүчү маалымат барагы. Ал балдарга

коопсуз жол кыймылын, жолду кесип өтүүнүн принциптерин алгач ирет үйрөтүүчү мугалимдерге арналган.

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Жолдон өтүү» – Бул «Токто, Кара жана Ук» боёмо сүрөттөрү үйрөнүлгөн девизди балдардын эсинде бекемдөөгө жардам берет.

Сабак: Сюжеттүү Оюн. «Токто, Кара жана Ук» бул балдарга негизги жоболорду өздөштүрүүгө жардам берүүчү интерактивдүү оюн.

Ачык түстө кийин

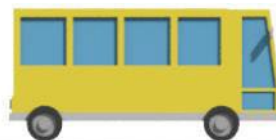
Кийинки эки көнүгүү жакшы жарык берилбеген учурда, кечинде же аба-ырайы бүркөө мезгилде ачык түстөгү кийим кийүүнүн зарылдыгы тууралуу балдардын билимин калыптандырууга жардам берет.

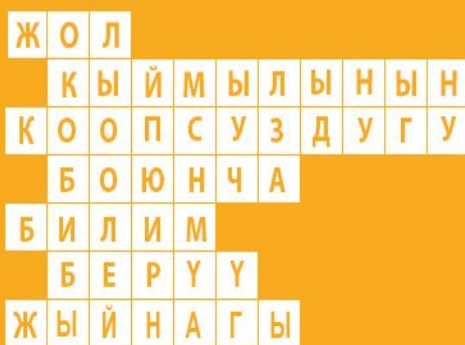
САБАК: «Ачык түс – бул Туура» балдарды аталган маселеге алып кирүүгө багытталган баян окуп берүүгө арналган. Кийинки суроолор жолдо кантип көрүнүү керектиги тууралуу талкуулоону баштоого жардам берет.

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Мени ачык түскө боё» окутулган девизди бекемдөө максатында боё үчүн тапшырмалар берилет.

Дайыма Коопсуздук Курун Курчан

Кийинки эки көнүгүү коопсуздук курун курчануунун зарылдыгы тууралуу туруктуу билимин калыптандырууга жардам берет. Сабакты баштаардын алдында балдар менен коопсуздук куру кантип сактай турганын, автомобилдин ичинде коопсуз кармай турганы боюнча талкуулагыла.

Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча билим берүү Жыйнагы (уландысы)

САБАК: «Лампи Мырзанын жол жүрүүсү» бул коопсуздук курун курчануу маанилүү эмне үчүн экендигин түшүндүрүп берүүчү окуп берүүгө арналган баян. Кийинки тапшырмалар аталган маселе боюнча талкуулоону баштоого жардам берет.

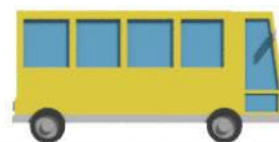
ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Дайыма коопсуздук курун курчан» бул кагаздагы логикалык баш катырма балдарга үйрөнгөн девизди бекемдөөгө жардам берет.

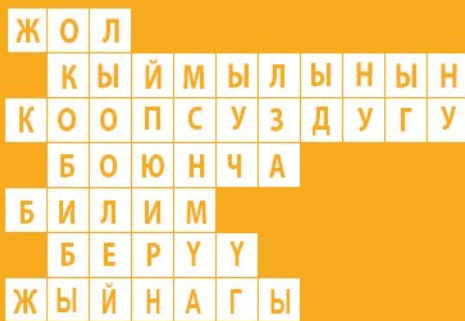
Автомобилге түшүп-чыкканда дайыма коопсуз болгонго аракеттен

САБАК: «Машинага отуруу жана чыгуу» бул сюжеттик-ролдоштурулган оюн балдарды машинага коопсуз тарабынан, б.а. машиналардын кыймылынын карама-каршы тарабынан, тротуарга жакын тараптан түшүп жана чыгууну үйрөтөт. Ал үчүн машинанын ордуна отургуч, бор же жабышкак лентаны колдонуп тротуарды жасаш керек. Ар бир бала оюнга катыша тургандай болсун, анткени жигердүү оюн учурунда үйрөнгөн девизди бекемдөө натыйжалуу болот.

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: «Машинага коопсуз отуруу жана чыгуу» үйрөнгөн девизди бекемдөөгө арналган сюжеттик-ролдоштурулган оюндан кийин балдарга боёо үчүн тапшырма берилет.

Эсиңерге сактагыла! Башкы девиздерге баланын көңүлүн дайыма буруп туруу керек, бардык сабактарды бала окутуу процессине жигердүү тартыла тургандай уюштуруу зарыл.

АКЦИЯ: Келгиле, машинаны карайлы!1

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 45 мүнөттүн чегинде – топтогу балдардын санына жараша .

Негизги маалыматтар: Транспорттун жолдогу кыймылы коркунучтуу жана адамдарга жаракат келтириши мүмкүн. Чоңдорсуз жолдун жанында жүрүүгө болбойт, дайыма алардын колун кармап алуу керек.

Максат: Кичинекей балдарды жолдогу кыймылдан күтүлүүчү коркунучтар менен тааныштырып, кантип кооптуулуктан четте болууга үйрөтүү зарыл.

Бул сабакты өтүү үчүн топтун жетекчиси машинаны эл өтүүчү жерге эмес, коопсуз жерге токтотушу керек. Машинаны адамдар өтүүчү жерден ыраак, балдар ал жерге коопсуз жете тургандай токтотуу зарыл. Машина кол менен башкарылуучу тормозу иштеп, кыймылдаткычы иштебегендей абалда болуш керек.

Топтун жетекчиси балдарга кыймылдабай турса да, автомобилден алыс туруу зарылдыгын түшүндүрүүгө милдеттүү.

Кезек менен балдарды колунан бекем кармап автомобилдин бир тарабынан алып өткүлө. Балдардан манжасы менен автомобилди сайып, андан соң өзүнүн курсагын сайып көрүүсүн өтүнгүлө. Эмне жумшак? Эмне катуу? Машина катуу экендигин, урунганда аларга катуу оорута тургандай сокку берерин түшүндүргүлө. Алар аялуу, назик экендигин, жеңил эле жаракат алып кала турганын түшүндүргүлө.

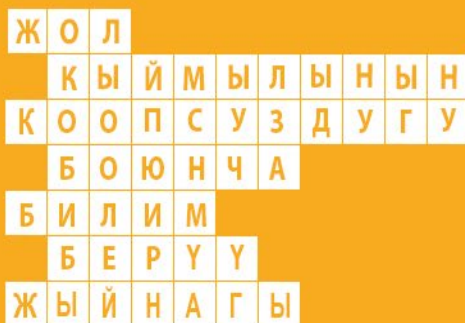
Балдарга шинаны көрсөткүлө. Алар кандай чоң, катуу экендигине балдардын көңүлүн бургула. Алар абдан тез айлана турганын түшүндүргүлө.

Балдар машина жана башка транспорт каражаттары оюнчук эмес экендигин билишсин. Алар коркунучтуу.

Аларга жолдогу кыймылдан ыраак болуусун, жолдон чоңдордун колун кармап өтүүсүн эстерине салгыла.

¹ Бул материал алгач ирет жол кыймылынын коопсуздугу боюнча «Тормоз бер» кайрымдуулук фонду тарабынан жарыяланган. Биз аларга колдонууга уруксат бергендиги үчүн ыраазычылык билидиребиз . <http://www.brake.org.uk>

САБАК: Чоң Жол Картасын түзгүлө²

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 1 сааттын тегерегинде

Башкы Девиздер: Транспорттун жолдогу кыймылы коркунучтуу жана адамдарга жаракат келтириши мүмкүн. Чоңдорсуз жолдун жанында жүрүүгө болбойт, дайыма алардын колун кармап алуу керек.

Максат: Бул чыгармачылык сабак балдарга жол кыймылынын коопсуздугун талкуулоого, жолдор транспорт каражаттарынын кыймылына, тротуарлар жөө жүргөн адамдарга арналгандыгын билүүгө түрткү берет.

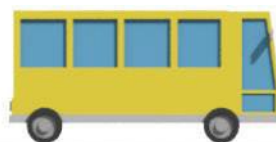
Бул сабакта балдар өздөрүнүн чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн колдонуп, клей, түстүү кагаздардын жардамы менен жолдордун, тротуарлардын чоң жол картасын түзүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат.

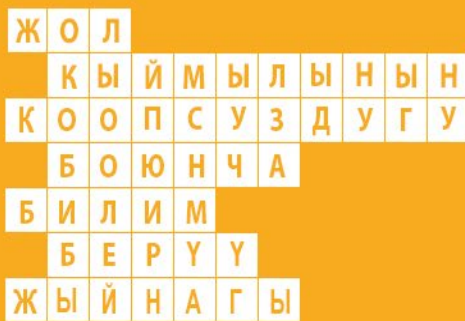
Же сабак башталардын алдында, же процесс учурунда жолдорду, тротуарларды так белгилеп, чоң базистик макет түзгүлө. Силер өзүңөрдүн районго мүнөздүү белгилерди койсоңор болот, мисалы сейил бак же мектеп. Эгер силердин райондогу жолдордун бардыгында тротуар болбосо, анда базистик макетте силердин райондун жол шарттары чагылдырылгандай болсун. Балдар менен кантип коопсуз болуу керектигин сүйлөшкүлө. Балдарга эгер тротуар же жөө жүргөн адамдар өтүүчү жол болбосо, кантип дайыма жолдун четинде болуу керектигин түшүндүргүлө.

Эски журналдардан машина, адамдар, ит жана коляскалардын келбеттерин кесип алууга жардамдашкыла (Эгер журналдар жетишсиз болсо, алдын ала интернеттен сүрөттөрдү чыгарып алууга болот).

Чоң картанын тиешелүү жерине фигураларды жабыштырууну балдарга тапшыргыла. Башка сөз менен айтканда машиналарды жолго, адамдарды тротуарга же транспорт каражатынын кыймылынан алыс, коопсуз жерге, дагы ушул сыяктуу кылып жайгаштыруу зарыл.

² Бул сабак алгач ирет жол кыймылынын коопсуздугу боюнча «Тормоз бер» кайрымдуулук фонду тарабынан жарыяланган материалдардын негизинде даярдалды. Биз аларга колдонууга уруксат бергендиги үчүн ыраазычылык билидиребиз . <http://www.brake.org.uk>

САБАК: Чоң Жол Картасын түзгүлө (уландысы)

Балдар сүрөттөрдү жабыштырып жаткан учурда, алар менен жолдо кантип коопсуз болуу керектиги тууралуу сүйлөшкүлө, сиздин сөзүңүздө «жол», «транспорт каражаттарынын кыймылы», «тротуар», «жөө жүрүүчү», «кол кармашуу» сыяктуу башкы сөздөр жана фразаларды колдонуңуз.

Чоң картаны түзүп бүткөндөн кийин аны жол кыймылынын коопсуздугу боюнча маалымат бурчунун бир бөлүгү иретинде дубалга тагып койгула. Сабак аяктагандан кийин балдар ата-энелерине/ ата-энелер жокто балдарды караган адамдарга көрсөткөнгө мүмкүнчүлүк бергиле.

European Bank
for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

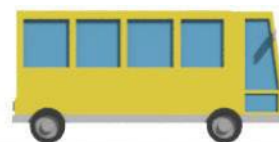
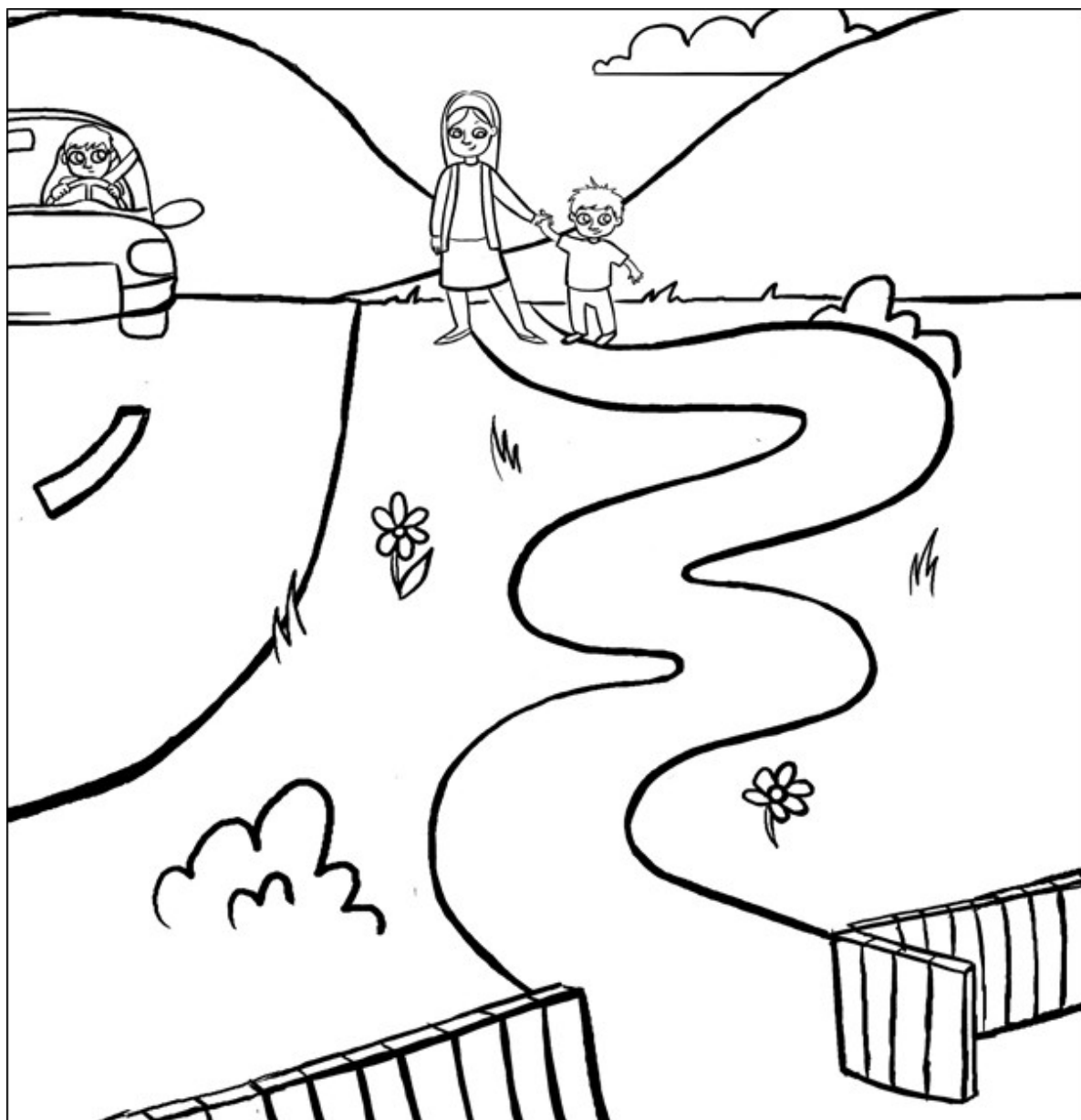
Ж О Л
К Ы Й М Ы Л Ы Н Ы Н
К О О П С У З Д У Г У
Б О Ю Н Ч А
Б И Л И М
Б Е Р У У
Ж Ы Й Н А Г Ы

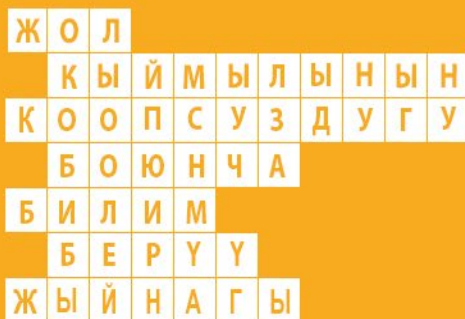

- 6

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛДАР: Ойно. Боёмо кагазы. Жолдогу Транспорттун кыймылынан ыраак жерде ойно

Төмөнкү сүрөттү боё. Дайыма жолдогу транспорттун кыймылынан алыс жерде ойноо зарылдыгын эсиңе тут.

САБАК: Алакандардын изи. Плакат

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 30 мүнөт.

Башкы Девиздер: Чоңдорсуз жолдун жанында жүрүүгө болбойт, дайыма алардын колун кармап алуу керек.

Максат: Чоңдорсуз жолдун жанында жүрүүгө болбостугу, дайыма алардын колун кармап алуу керектиги тууралуу туруктуу билимди калыптандыруу.

Бул балдар алакандарынын изин калтырып чоң экспозиция жаратуучу топтук сабак. Анын максаты жолдун жанында, жолдон өтүп баратып дайыма чоңдордун колун кармап алуу тууралуу девиздин маанисин баса белгилөө.

Ар бир бала кагаз барагына өзүнүн алаканынын изин калтырат. Алар муну алаканын боёп туруп кагазга тийгизип, же алаканын кагаздын бетине коюп четтерин чийип, боёо аркылуу жасай алышат.

Балдардын ар бирине алаканынын изин кесип алып, бардык алакандардын изин плакат жасаш үчүн чоң кагазга жайгаштыргыла.

Плакатка ат бергиле, мисалы, “Үйгө баратасызбы? Кол кармашкыла” же “Кол кармашкыла, Коопсуз болгула”

Мүмкүнчүлүккө жараша плакатты балдар, ата-энелер дайыма көрүп тургандай кылып дубалга илип койгула.

European Bank
for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

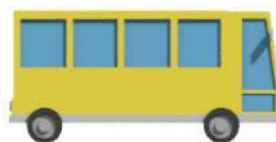
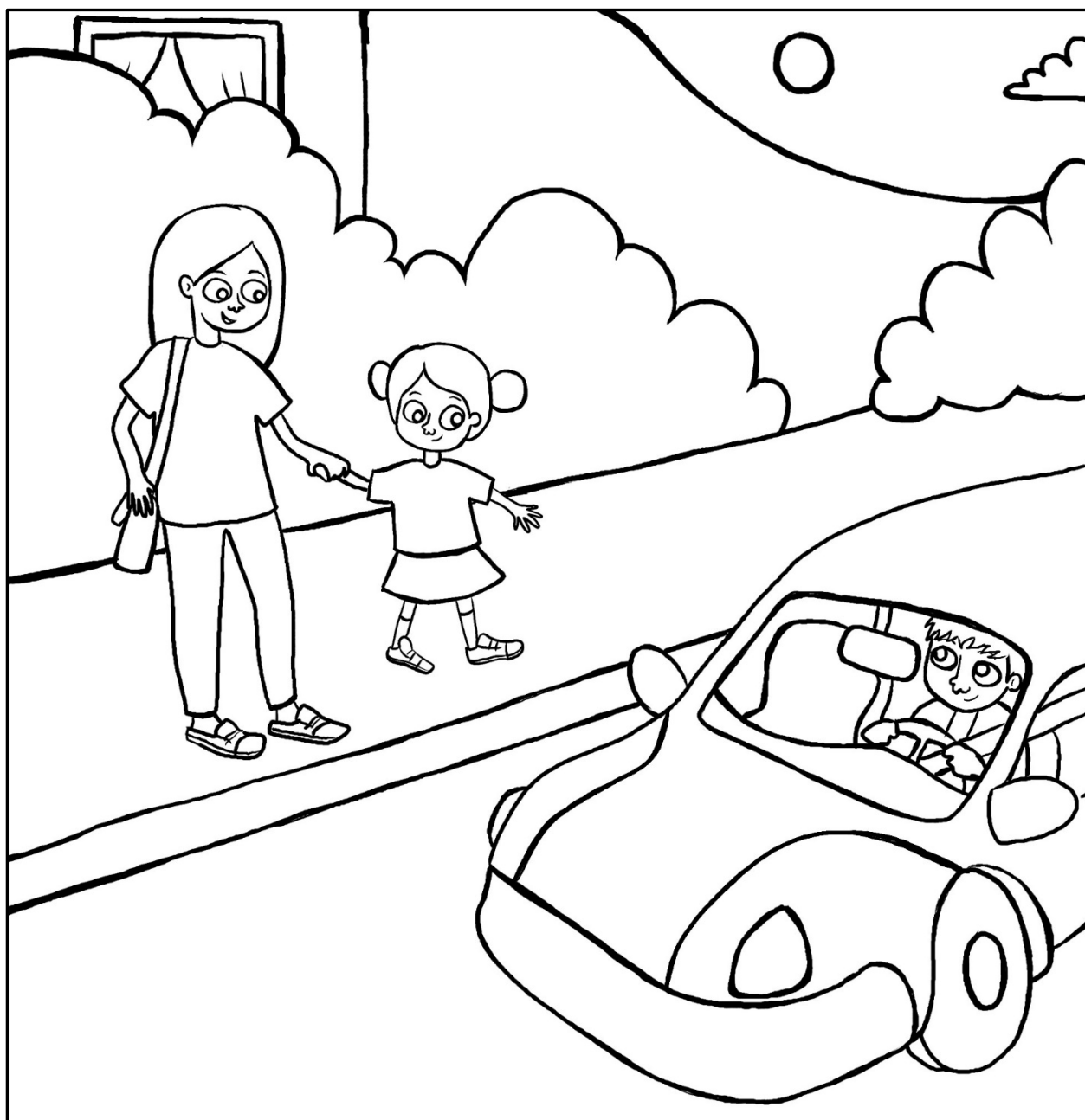
Ж О Л
К Ы Й М Ы Л Ы Н Ы Н
К О О П С У З Д У Г У
Б О Ю Н Ч А
Б И Л И М
Б Е Р У У
Ж Ы Й Н А Г Ы

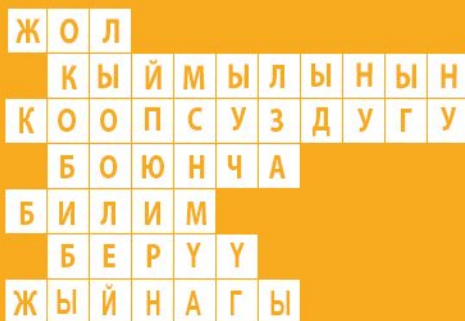

- 6

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: Дайыма Кол Кармашкыла

Төмөнкү сүрөттү боёгула. Жолдо баратканда дайыма чоңдордун колун кармап алганды унутпа.

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: Токто, Кара жана Ук

<p>Жоду кесип өтүү үчүн коопсуз жерди тап Сен жолдун бардык тарабын көрө ала тургандай, сени айдоочу көрө ала тургандай жерди тап. Эч качан жолду бурулуштан кесип өтпө, капыстан машина чыга калышы мүмкүн.</p>	
	<p>Токто Тротуардын четине жетпей токто. Жолдун өтө турган жерине өтө жакын барба.</p>
<p>Кара Жолдун өтө турган жерлерин жакшылап карап алуу үчүн өзүңө убакыт бер.</p>	
	<p>Ук Кунт коюп кулак сал, анткени кээде транспорт каражатынын кыймылын көрө электе, үнүн уга аласың.</p>
<p>Коопсуз экендигине ишенгенде гана өт Коопсуз болуп калган учурда, жолду кесип өтүүгө жетиштүү убакыт болсо гана өт. Жолду кесип өтүп баратып алагды болбой, карап жана ук.</p>	

Ж О Л
К Ы Й М Ы Л Ы Н Ы Н
К О О П С У З Д У Г У
Б О Ю Н Ч А
Б И Л И М
Б Е Р Ы
Ж Ы Й Н А Г Ы

- 6

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: Жолдон өтүү

Жолдон өтөөрдөн мурда Токто, Кара жана Ук. Төмөнкү сүрөттү боё.

ОСТАНОВИСЬ

ПОСМОТРИ

ПОСЛУШАЙ

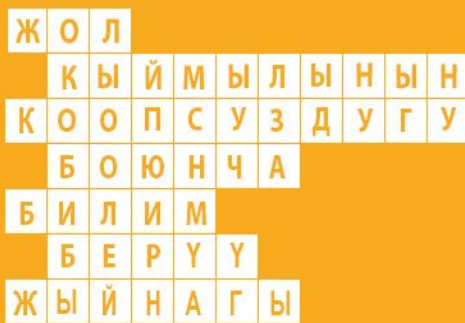
European Bank
for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

САБАК: Токто, Кара жана Ук оюну

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 30 мүнөт.

Башкы Девиздер: Жолдон өтөөрдөн мурда Токто, Кара жана Ук.

Максаты: Балдарды Токто, Кара жана Ук девизи менен тааныштыруу

Балдар менен жолду кесип өтүп баратканда кезигүүчү коркунучтар тууралуу сүйлөшкүлө. Аларга жолдон өтөөрдөн мурун дайыма чоңдордун колунан кармап алуусун түшүндүргүлө. Алар жолдогу кыймылды «Токтоп, Карап жана Угушу» керек.

Аларга девиз түшүнүктүү болгондон кийин гана «Токто, Кара жана Ук» сюжеттүү оюнунун эрежесин түшүндүрсөңөр болот.

Оюндун шарты

Балдар бөлмөнү айланып музыканын коштоосу менен бийлешет. Бир аз убакыт өткөндөн кийин музыканы токтотуп, катуу кыйкырып кыймыл-аракетти айткыла – балдар ага ылайыктуу кыймылды жасашы керек. Оюндун максаты кыймылды акыркы аткарган бала болуп калбаш керек. Ошентсе да акыркы болуп калгандар айып тартпайт.

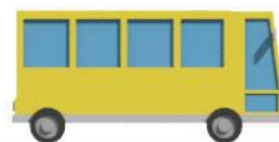
Аракет

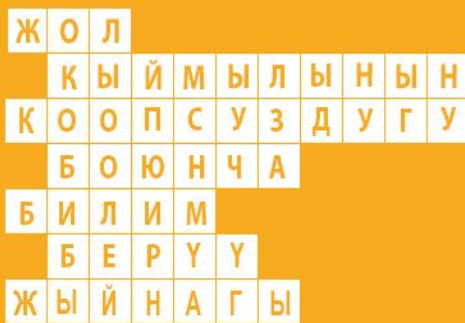
Кол кармашкыла: Ар бир бала жакын турган оюндагы кошунасы менен кол кармашышы керек.

Токто: Балдар токтоп, ордуларында турушу керек.

Кара: Балдар колдорун чекесине алып келип (жакшылап көрүш үчүн күндөн көздөрүн коргоп жаткандай болот), айланасын карашат.

Ук: Балдар тынчтанышып, көңүл коюп угуп жаткансып, алакаңдарын кулактарына такайт.

САБАК : Аңгеме убактысы: Ачык түс - бул Туура ³

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 30 мүнөт.

Башкы Девиздер: Ачык түстө кийин – айдоочулар сени көрбөй калбасын.

Максаты: Балдарга баян окуп берип, алдыдагы сабакта көтөрүлө турган суроолорду талкуулоо.

Окуя кече болордун алдынкы күнү Айнуранын курбусунун үйүндө болду.

Айнура толкунданып турду. «Ата, кара түстөгү кечеге кие турган көйнөгүмдү кийсем болобу? Ал жакка жөө эле басып баралы?»

«Сен төрт жашка толбодуңбу, албетте болот деп ойлойм», – деди Атасы. «Бул алыс эмес, жолдун бир аз төмөн жагында эле»

«Ого-го!» Айнура бийлеп, кубанычтуу үн катты. Ал өзүнүн кара көйнөгүн абдан жактырчу.

Кийинки кеч конокторду тосушту. Ал өзүнүн кара көйнөгүн, кара туфлисин кийди.

«Сенин кийимдериң абдан жарашыктуу көрүнүп турат», – деди Атасы. «Бирок сен жарык чагылдыруучу жең тагынып алганын туура»

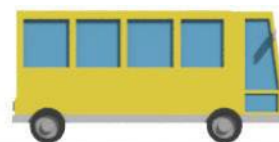
Ал ага эки ак түстөгү байлап коюучу жеңди сунду. «Бирок булар менин жарашыктуу кийимимди бузат», – Айнуранын кебетеси бузулду. «Мен жарашыктуу көрүнбөй калам».

«Бирок булар сенин коопсуздуңду сактайт», – деди Атасы. «Булар караңгыда айдоочуларга сени көрсөтүп турат» .

Атасы өзүнүн жеңин байланып, Айнурага да тагып берди. Бирок Айнура бул жеңдердин жоголуп кетишин каалап турду. Көчө абдан караңгы жана суук болчу. Айнура абдан толкунданып турду, кантсе да атасынын колун бекем кармап алды.

Айнура алды жакта бараткан балдардын күлкүсүн укту. Караңгыда көрүнбөсө да, үндөрүнөн достору Арсен менен Азаматты тааныды.

³ Бул материал алгач ирет Улуу Британиянын Транспорт Департаменти, «Ойлон» кампаниясы тарабынан жарыяланган, колдонууга мүмкүнчүлүк беришкендиги үчүн аларга ыраазычылык билдиребиз.
<http://think.direct.gov.uk>

САБАК – Аңгеме учуру: Ачык түс – бул Туура (уландысы)

Бир аздан кийин аларды көрдү. Алар жарашыктуу шым, кара түстөгү пальто кийип алышыптыр. Айнура аларды чакырып, балдар тротуарда күтүп турушту.

Күтүүсүздөн Атасы кыйкырып калды «Сактан!»

Короодон жолго карай арт жагы менен автомобиль чыгып келе жатып, туура эле Арсен менен Азаматты көздөй багыт алды. Алардын Апасы өз учурунда көрүп калып, балдарды четке алып чыкты.

Автомобилдин айдоочусу токтоду. «Сиз бизди уруп кете жаздабадыңызбы», – баланын Апасы сүйлөдү. Анын үнү ачуулуу чыкты.

«Абдан өкүнүчтүү, мен сиздерди чындап эле көргөн жокмун. Бардыгыңар кара кийинип алыпсыңар».

Айнура атасын карады, алар андан ары кечеге үн катпастан кетип баратышты.

Кийинки күнү ал балдар бакчасына барышы керек болчу. Айнура өзүнүн эң ачык түстөгү кийимин, ачык сары түстөгү жолдору бар пальтосун кийди.

«Сен абдан сулуу көрүнүп турасың», – деди Атасы.

«Айдоочулар мени көрө алгыдай болушу керек», – деп жооп берди Айнура.

«Акылдуу кызым», – деди Атасы. «Күнбү же түнбү, ачык кийинүү туура!»

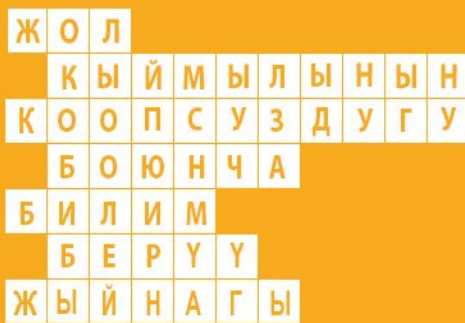
Кийинки көнүгүүлөр

Бул окуяны балдарга окуп бергенден кийин төмөнкү суроолорду талкуулагыла:

- Эмне үчүн Айнура кара кийинип алды?
- Ал кайда баратты эле?
- Арсен жана Азамат кандай окуяга туш болушту?
- Эмне себептен автомобиль аларды уруп кете жаздады?
- Эмне үчүн Айнура кийинки күнү ачык түстөгү кийим кийди?

19

САБАК – Аңгеме учуру: Ачык түс – бул Туура (уландысы)

Балдар менен алар сабакта кийип турган кийимдери тууралуу сүйлөшкүлө. Ким ачык түстө кийинген? Кимдин кийими кара түстө?

Балдар менен транспорт каражатынын айдоочусуна алар жолдун жанында турганда ачык түстөгү кийим жардам бере тургандыгы, ачык түстөгү кийим балдардын коопсуздугун кантип сактай тургандыгы тууралуу талкуулагыла. Айдоочу баланы кайсы түстөгү кийимден жеңил көрө алат.

Айдоочу кичинекей баланы кээде жарыкта деле, өзгөчө күн бүркөөдө жакшы көрө албай кала тургандыгына басым жасагыла.

Ж О Л
К Ы Й М Ы Л Ы Н Ы Н
К О О П С У З Д У Г У
Б О Ю Н Ч А
Б И Л И М
Б Е Р Ы
Ж Ы Й Н А Г Ы

- 6

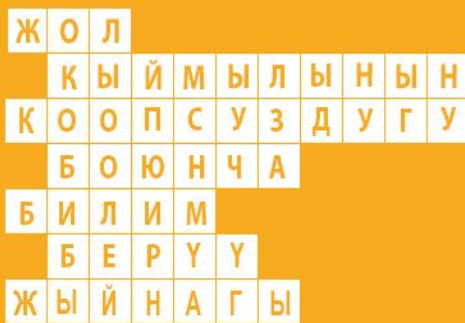
ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: Мени ачык түскө боё

Балдар даана көрүнүп турушу үчүн, алардын кийимдерин ачык түскө боё.

21

САБАК: Аңгеме учуру – Мырза Лампинин жол жүрүүсү⁴

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 30 мүнөт.

Башкы Девиздер: Дайыма коопсуздук курун курчан

Максаты: Окуяны балдарга окуп берип, кийинки сабакта көтөрүлгөн суроолорду талкуулоо

«Жүрү, Арсен, чоң апаңа барып келели», – деди Апасы.

«Мистер Мишутка биз менен барса болобу?», – деди Арсен.

Арсен эски, жулмаланган мамалакка карай умтулду.

Жакшы болот, бирок аны абайла – ал абдан эски мамалак», – деди Апасы.

Арсен алакадарын чапкылады. Мистер Мишутка анын сүйүктүүсү эле. Арсен автомобилдин арткы орундугуна отурду.

«Кел», – деди Атасы, «Мен сени курчантап коёюн».

Арсен эриндерин чүрмүйттү. «Мен коопсуздук курун курчанганды жактырбайм». Атасы аны уктастан, коопсуздук курун Арсенге курчап койду.

Арсендин ачуусу келди. Арсен Мистер Мишутканы арткы орундука катарына отургузуп койду. Алар жүрүп бараткан учурда «Жиндидей болгон коопсуздук куру», – деп күңгүрөнүп да койду.

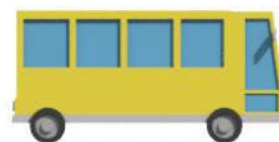
Так ушул учурда машинанын алдынан ит чуркап чыкты. Арсендин Атасы тормозду катуу басты. Арсен капыстан алдыга карай катуу жулкунганын сизди. Машина токтоду.

«Арсен, сен жайындасыңбы? – деди Атасы.

Арсен коркуп кетти. «Ошондой деп ойлойм». Ал өзүн начар сизди. «Кудай сактап, итти уруп кеткен жокпуз», – деди Апасы.

«Мистер Мишутка кайда?», – деди Арсен. Арткы орундука мамалак жок эле.

⁴ Бул материал алгач ирет Улуу Британиянын Транспорт Департаменти, «Ойлон» кампаниясы тарабынан жарыяланган, колдонууга мүмкүнчүлүк беришкендиги үчүн аларга ыраазычылык билдиребиз.
<http://think.direct.gov.uk>

САБАК: Аңгеме учуру – Мырза Лампинин жол жүрүүсү (уландысы)

«Мына ал», – Атасы сүйлөдү. «Ал биз токтогон учурда алдыга ыргып кеткен турбайбы», – Ата автомобилдин алдынкы жагында жаткан Мистер Мишутканы алыш үчүн колун ылдый созду.

«Ошону айтсаң», – Апа сүйлөдү.

Арсен көрүш үчүн алдыга эңкейди. «Эмне болду?» Мистер

Мишутка жүдөп көрүндү. Анын ичиндеги тигилиштер

сөгүлүп, ичиндегилер чубалып калыптыр.

Арсен ыйлап жибергиси келди.

«Ал машинанын астынкы темирине урулган окшойт», – деди Апасы. «Кабатыр болбо, биз аны оңдоп коёбуз».

Арсен байкуш Мистер Мишутканы кучактады. Өзүнүн коопсуздук курун текшерип «Бул нерсеге мен кабылбаганымга кубанычтуумун». – деди ал.

Апа жана Ата макул болгондой баштарын ийкеп, андан ары жылышты. Арсен Мистер Мишутканы бекем кармап алды.

Кийинки сабактар

Ушул окуя тууралуу сүйлөшкүлө жана төмөнкү суроолорду талкуулагыла:

- Мистер Мишуткага эмне болду?
- Эмне үчүн анын ичиндегилер сыртка чубалып калды?
- Машина капыстан токтоп калганда Арсен урунуп калган жокпу? Анын коопсуздугун эмне сактады?
- Бул окуядан биз эмнени үйрөнөбүз?

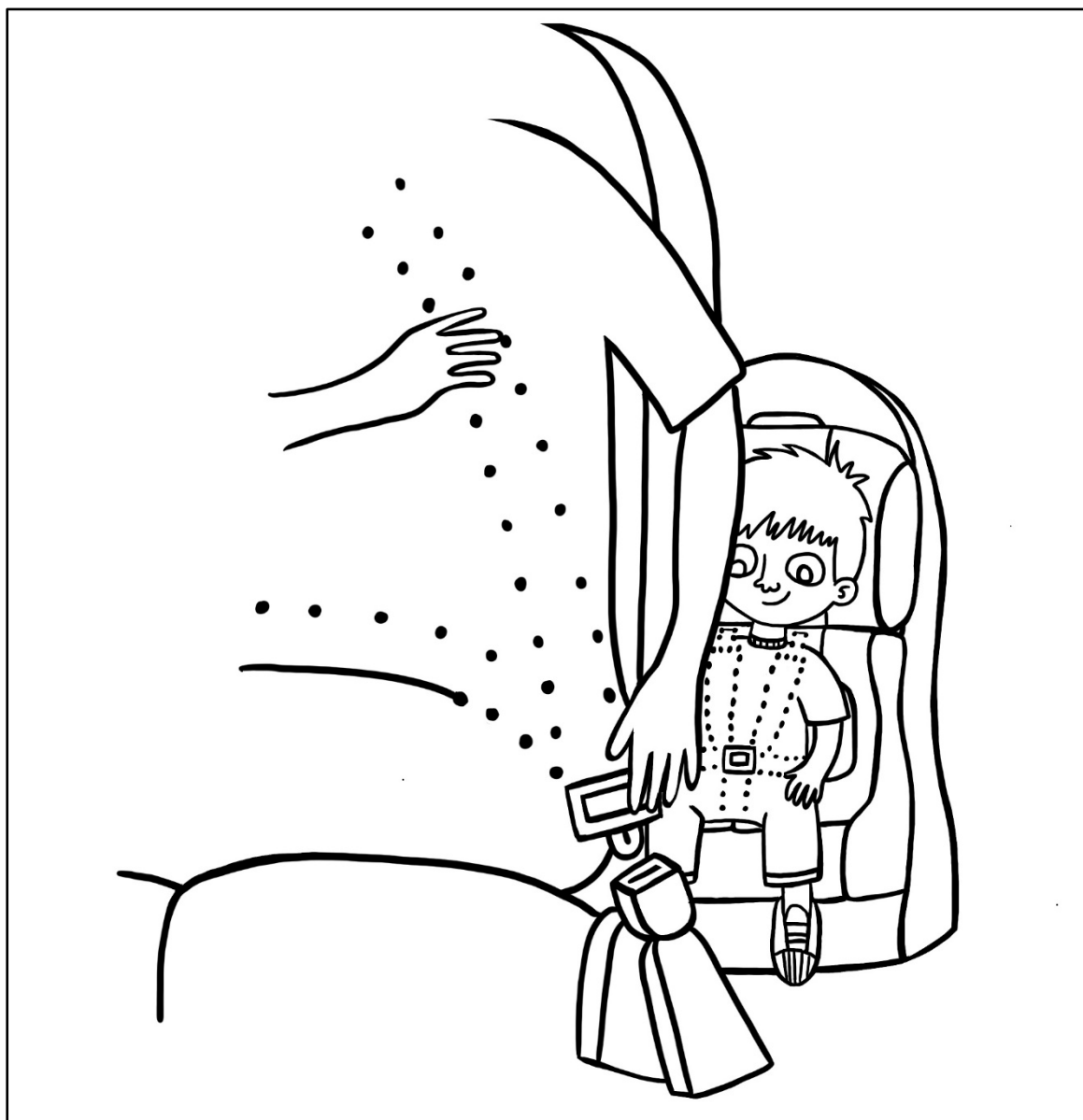
Ж О Л
К Ы Й М Ы Л Ы Н Ы Н
К О О П С У З Д У Г У
Б О Ю Н Ч А
Б И Л И М
Б Е Р Ы
Ж Ы Й Н А Г Ы

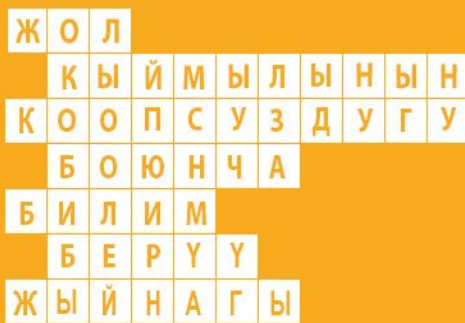

- 6

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛ: Дайыма коопсуздук курун тагын

Чекиттерди туташтырып, айдоочуга жана балага коопсуздук курун тагынууга жардам бер.

САБАК: Машинага отуруу жана чыгуу

Окутуучунун эсине: Бул сабакты окутуучу өтөт. Бул эскерткичтер топтун жетекчисине гана арналып, балдарга таратуунун зарылчылыгы жок.

Зарыл убакыт: 20 мүнөт.

Башкы Девиздер: Дайыма коопсуздук курун курчан

Максаты: Бул сабак балдарга машинадан машинанын карама-каршы тарабынан, тротуарга жакын тараптан отуруп, түшүүнү үйрөтөт.

Балдарга машинадан түшкөн учурда же отурган учурдагы коркунучтар тууралуу түшүндүргүлө. Эмне себептен алар автомобилден машиналардын кыймылынан карама-каршы, тротуарга жакын тараптан чыгышы керектигин айткыла.

Балдар менен алардын автомобилге отуруу жана андан чыгуу тажрыйбалары тууралуу сүйлөшкүлө.

Сюжеттик – Ролдоштурулган Оюн

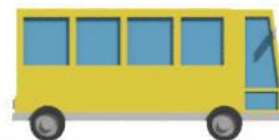
Сабак өтүү учурунда балдарга автомобилге кантип коопсуз отуруу жана чыгууну иш жүзүндө көрүш үчүн ушул ролдоштурулган оюнду колдонула.

Эки отургучту бетме-бет коюп, анын артынан дагы экөөнү койгула – бул отургучтар автомобилдин салонунда жайгашкандай кылгыла. Полго тротуарды белгилеш үчүн жабыша турган лента, бор же башка маркерлерди пайдалангыла.

Балдардын жүргүнчү сыяктуу машинага отуруусун айткыла. Балдардын машинадан чыкканын иш жүзүндө көрсөткүлө – алар автомобилди тротуар тарабынан таштап чыгып атышканын караңыз.

Сиз бул көнүгүүнү төмөнкүлөр сыяктуу маанилүү суроолорду талкуулоо үчүн пайдалангыла:

- Коопсуздук курун курчануунун мааниси.
- Машинадан чыккандан кийин чоңдорду күтүп туруу.
- Жолдун жанында дайыма чоңдор менен кол кармашып алуу.
- Ачык түстө кийинүү, машинадан түшкөн учурда айдоочулар көрө алгыдай болсун.

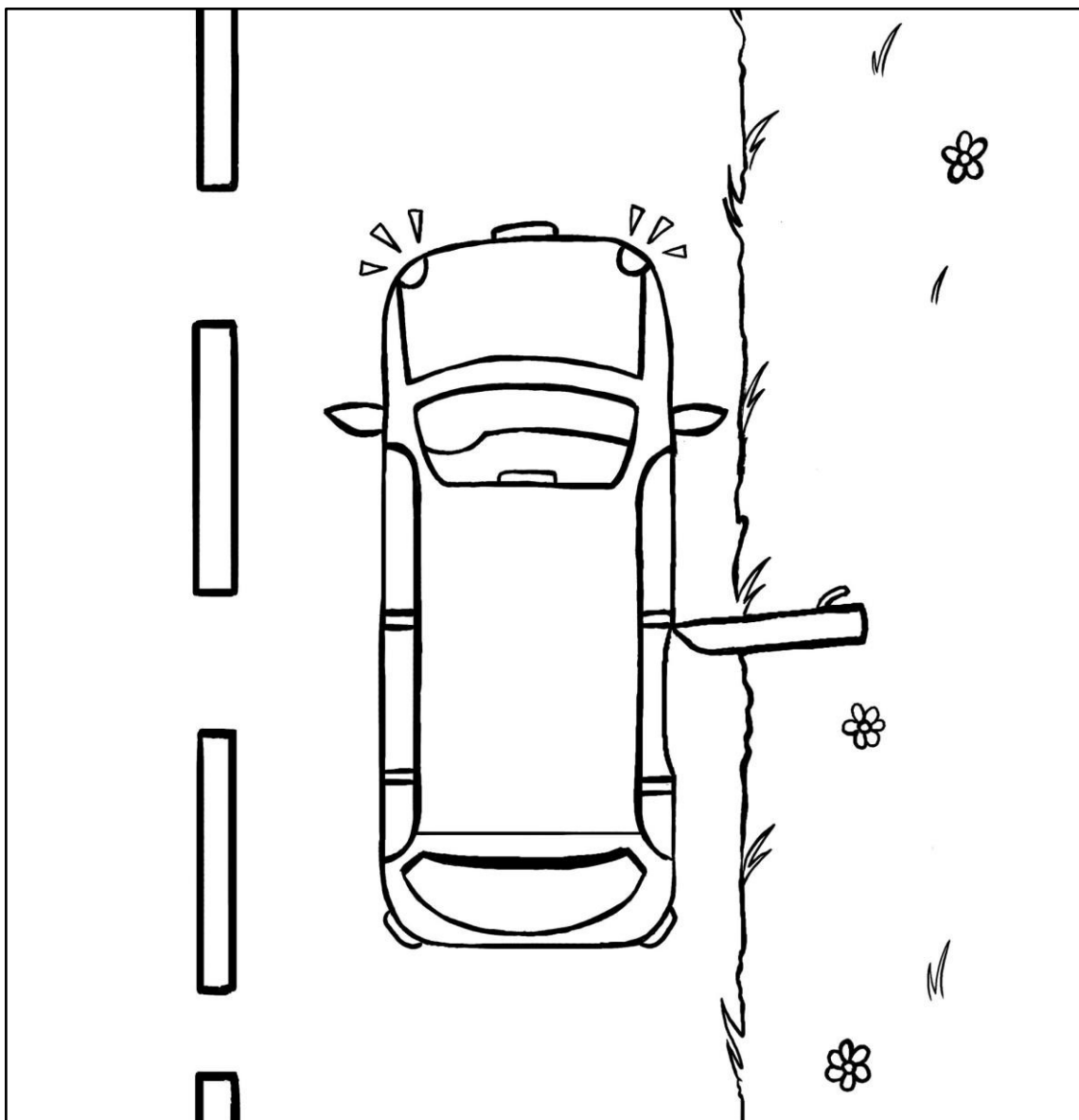
Ж О Л
К Ы Й М Ы Л Ы Н Ы Н
К О О П С У З Д У Г У
Б О Ю Н Ч А
Б И Л И М
Б Е Р У У
Ж Ы Й Н А Г Ы

- 6

ТАРАТЫЛУУЧУ МАТЕРИАЛДАР: Машинага коопсуз отуруу жана чыгуу

Машинанын дайыма коопсуз тарабынан, жолдогу башка машиналардын кыймылынан алыс жагынан түш. Автомобилдин коопсуз тарабынан кантип түшө турганыңдын сүрөтүн тарт.

26

Кымбаттуу ата-эне!

Бүгүн Сиздин балаңыз жол-транспорт окуяларынан жапа чеккендердин санын азайтуу боюнча долбоордун алкагында жол кыймылынын коопсуздугу предметин үйрөндү.

Балдар оюн, чыгармачыл сабак, аңгемечинин атынан баяндап берүү сыяктуу ар кандай иш-чараларга жана практикалык сабактарга катышты.

Бул сабактардын милдети баланы жолдо кантип коопсуз жүрүүгө үйрөтүү болуп саналат жана негизги басым төмөнкү девиздерге арналды:

Жолдогу транспорт кыймылы коркунучтуу, адамдарды жабырлантышы мүмкүн.

Жолдун жанында эч качан чоңдорсуз жүрбө, дайыма чоңдордун колун кармап ал.

Жолдон өтөөрдөн мурда Токто, Кара жана Ук.

Ачык түстө кийин – айдоочулар сени жакшы көрө алышат.

Дайыма коопсуздук курун курчан.

Автомобилге дайыма коопсуз отур жана чык – жолдогу машиналардын кыймылынын карама-каршы тарабынан.

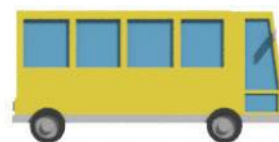
Балаңыз менен сүйлөшүңүз, бүгүн эмне менен алектенгенин сураңыз. Балдар кубануу менен эмнени үйрөнгөнүн Сиз менен бөлүшө турганына ишенем.

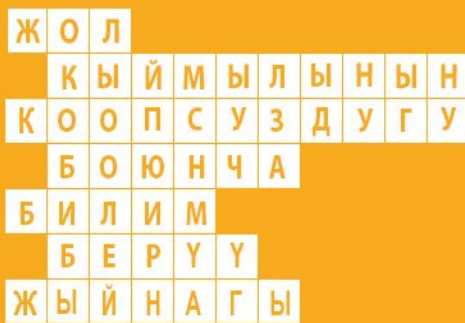
Балдар материалды практика жүзүндө жакшы өздөштүрүшөт, алардын коопсуздугун сактоодо абдан маанилүү ролду ойной турганыңызды эстен чыгарбай, сиз балаңыз менен үйдөн сыртта көчөдө жүргөн учурда, жол коопсуздугунун көйгөйлөрү тууралуу мүмкүн болушунча дайыма сүйлөшүңүз. Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча бул девиздерге ыңгайлуу учур боло калганда эле басым жасаңыз. Ата-эне катары сиз балаңыз үчүн үлгү болуп саналасыз.

Мындан тышкары, жолдо, автомобилде туура, сабаттуу жана коопсуз жүрүм-турумуңуз аркылуу балаңызга өмүр бою колдоно турган жолдогу коопсуз жүрүм-турум көндүмүнө ээ болууга үйрөтөсүз. Биз бүгүн окуткан девиздерди кайталоо менен Өзүңүздүн жана балаңыздын коопсуздугун сактаңыз!

Сиздин колдооңуз үчүн чоң рахмат жана дайыма коопсуздукта болуңуз!

[Атыңызды/ Уюмдун аталышын коюңуз]

Ыраазычылыктар

The Eastern Alliance of Safe and Sustainable Transport благодарит следующие организации за поддержку и помощь в приготовлении этих материалов.

Brake, The Road Safety Charity
www.brake.org.uk and www.roadsafetyweek.org

European Bank
 for Reconstruction and Development

Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү
 банкы www.ebrd.com

FOUNDATION

FIA Foundation
www.fiafoundation.org

Улуу Британиянын транспорт министрлиги жана Think!
 Campaign think.direct.gov.uk

Youth for Road Safety
www.youthforroadsafety.org

European Bank
 for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
 and Sustainable Transport

FOUNDATION